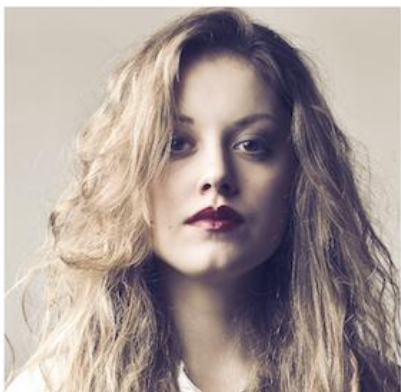

INTRINSIFY

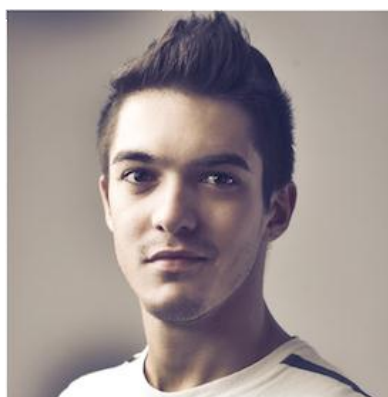
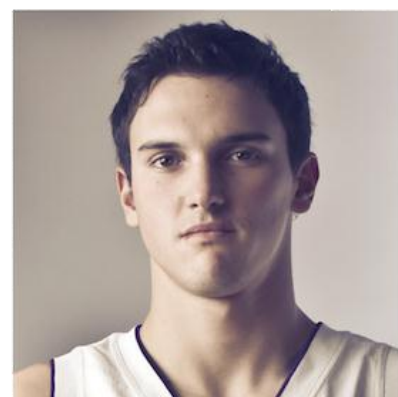
Тема броја

КАКАВ ЈЕ ЖИВОТ
ТРАНСРОДНИХ ОСОБА
У СРБИЈИ

ОБРУЧ СТИГМЕ

Ја сам одрастао са осећајем да сам најпогрешније, најодвратније биће на планети и да не треба да постојим. То су поруке које су стизале од средине: ти такав не смеш да постојиш.

Тема броја

IBRAHIM EL SALAH: The daily post

МИЛАНА МАРИЧИЋ
МИЛАНА НИКОЛИЋ

СВИ КАЖУ и МО-РАМ – јесу невидљива али неумољива сила која се другачије назива *ипрописане културне норме*. А прописане културне норме могу спречити свакога да мало дубље зарони у свој идентитет и да испита оно што се сматра датим и непроменљивим, каквим се сматрају род и родне улоге. Другачије изражавање ових улога зове се родна неусклађеност. Неусклађеност и другост већ звуче нетрпељиво, те су особе „родно нетипичног понашања“ – *шранс** особе назване мањином.

„Трансродне особе много теже спадају у једну од те две врло

стриктне, бинарне категорије – мушкарац насупрот жени и мислим да је веома важно да имамо у виду друштвену димензију, да ми одрастамо у свету где се од нас очекује да будемо девојчице или дечаки, мушкарци или жене. Ви, као трансродна особа, заправо стално морате да будете негде изван или између тих категорија, односно да им не припадате“, каже психолошкиња организације Гејтен ЛГБТ Јелена Видић, а Кристиан Ранђеловић, такође активиста Гејтена објашњава: „Трансродне особе су више обједињене као мушкарци и жене. Код њих постоји потреба да се идентитет бинарно не дели, него да се обједине и један и други део идентитета и да може да се живи на тај начин. Прича о идентитету је континуум који код трансродних особа нема почетка и краја.“

Израз *шранс** може се пред-

представити као кишобран унутар којег се налази мноштво различитих родних идентитета – па тако постоје трансродне, трансполне особе, трансвестити, родно-флуидне особе, безродне, мултиродне, родноквир, особе трећег рода. Кристиан Ранђеловић и Јелена Видић наглашавају да су то стања и идентитети људи за које је важно да постоје називи, па су се тако и у оквиру своје организације трудили да ове англицизме што је могуће боље прилагоде српском језику: „Када за нешто немамо реч, то заправо не постоји у нашем искуству, не можемо га изразити, не можемо га заиста приметити, не можемо о томе мислити“. Па ипак, тешко је разбити обруч стигме – трансродност је нешто што се ретко примећује и о чему се ретко мисли – мада се она јавља још у митовима старих Грка и Римљана,

па све до традиција многих народа, укључујући и наш. Појава хиџри у Индији (особа које нису ни мушко ни женско), бердаша (урођеника који су били трећег рода) код северноамеричких Индијанаца или вирцина (девојака које су преузеле статус и улогу мушкараца) у нашим крајевима сведочи о укидању ригидних граница између мушког и женског пола и рода, чиме се одбацују и устаљена веровања да је трансродност нечији хир или новонастало помодарство. Сасвим опречно патријархалним начелима овдашњег друштва у којима важи родна бинарност, односно постојање два биолошка рода са својим карактеристичним улогама.

„Задојени смо патријархалном традицијом: мушкарци ово, жене оно. Мени је ужасан, невероватан и нејасан тај људски конструкт да постоје мушке и женске боје. Тако и сваки искорак из задатих родних улога представља табу и у том смислу друштво то кажњава. Постоји много најразличитијих идентитета, најразличитијих варијанти нас, људских бића. Апропо тога кад се људи позивају на биологију, управо она сведочи да се сви рађамо са различитим комбинацијама хромозома и гена и да је само потребно скинути стигму, признати да постоје најразличитија људска бића и славити или бар поштовати различитост“, каже Милан Ђурић, трансродна особа и активиста Гејтен ЛГБТ.

НАЈПОГРЕШНИЈЕ БИЋЕ НА ПЛАНЕТИ

Услед недостатка знања и информација, породице неретко одбацују трансродне особе или бивају изложене притисцима да се понашају у складу са обрасцима који се везују за одређени биолошки пол. Покушавајући да опише како изгледа одрастати у патријархалном друштву као трансродна особа, Милан каже да када сте дете осећате да сте другачији, али не знате како то да именујете: „Ја сам одмалена показивао родно нетипично понашање. Дружио сам се са девојчицама и одувек сам осећао да не могу да се уклопим у оно што су мушке игре и у оно што се очекује

од дечака“, каже он, присећајући се свог детињства. „Као мали сам правио позориште где сам са својим другарицама изводио скечеве. Правили смо Песму Евровизије и певали на разним језицима, а ја сам углавном глумио женске улоге и имитирао жене“, додаје. Он није наишао на одобравање своје породице и околине, па је због нетипичног понашања и својих уметничких склоности непрестано био изложен насиљу. Каже да су га се родитељи јако стидели и били агресивни, док га је шира фамилија непрестано исмевала и говорила његовим родитељима да са њим нешто није у реду.

„Ја сам истрајавао у том свом наступању, мислећи да радим нешто лепо и занимљиво и да ће ме деца више волети због тога. Али једина позитивна реакција коју ▷

Тема броја

„Мени је као детету било занимљиво да испитујем. Ја нисам никако ни знао, шта сад то значи – ја сам дечак, је л' ја морам да волим фудбал, да носим само плаво, не знам, да будем агресиван? А шта то значи бити девојчица, јер сви ми кажу да нисам у телу девојчице?“

Милан Ђурић

Queer Beograd

сам добио у детињству била је када смо наступали у школи за децу са инвалидитетом, када су након погледане предсатве та деца пришла и почела да ме грле и љубе. За мене је то био потпуни шок.“

Међутим, данас се често догађа да родитељи желе да разумеју, али не могу да прихвате да им је дете различито, па се обраћају стручњацима. Милан каже да је током рада на СОС телефонској организације Гејтен ЛГБТ разговарао са родитељима који су били веома подржавајући и који су желели да схвате кроз шта њихово дете пролази. То је знак да се ситуација мења на боље: „Понекад када ме зову родитељи, ја већ унапред очекујем да ће рећи: *Јао, нешто није у реду са мојим децом.* Међутим, прича иде у правцу: *ја разумем, хоћу боље да схватим зашто мој син хоће да буде девојчица и хоћу да му помогнем, да му буде добро, само да видим како то да урадим.* То значи да овај проблем ипак допире до свести опште популације. Међутим, један дан људске патње је предуг, а док се мењају закони, док се мења свест, то захтева много времена“, објашњава Милан.

Трансродним особама адолесценција је врло трауматичан период јер желе да се уклопе у вршњачко друштво. Ипак, због свог понашања или облачења које је другачије од онога што се очекује, вршњаци их свакодневно зlostављају вербално, психички и физички. Притисци са којима се трансродне особе суочавају то-

ком одрастања доводе до изолованости и осећаја да су сами на свету. Притом је веома важно напоменути да су притисци околине већи у мањим срединама, јер су особе које живе у таквим срединама, а не уклапају се у постојеће норме, било да је у питању њихов родни идентитет или сексуална оријентација, изложеније дискриминацији па се оне управо због анонимности крећу ка већим центрима.

„Ја сам одрастао са осећајем да сам најпогрешније, најодвратније биће на планети и да не треба да постојим. И имао сам утисак да су то поруке које су стизале од средине: ти такав не смеш да постојиш. Као да је то највећи грех и кршење највећег табуа“, прича Милан и објашњава да је било периода када је настојао да се уклопи у друштво: „У фази адолесценције покушавао сам да својим изгледом и понашањем што мање привлачим пажњу. Прилагођавао сам своју гардеробу, па сам једно време носио само црно и сиво. Желео сам да се стопим, да ме нико не примећује и да нико не упира прстом у мене. Али нисам у томе успевао“, признаје он.

Истраживања су показала да је код припадника родних и сексуалних мањина већа преваленца различитих менталних потешкоћа. Како каже психолошкиња Јелена Видић, то не значи да је питање родног идентитета и сексуалног опредељења нешто што треба да се патологизује, већ то

говори о изазовима са којима се ове особе свакодневно сусрећу у друштву које им говори да нешто са њима није у реду.

„Одлука да се живи у свом идентиту носи ризик од најразличитијих облика одбацивања и у крајњој линији опасно је по живот. Притом у ово није укључена ни раса ни године, дакле све оно што чини део идентитета. Као да је то одлука коју особа доноси сваки дан – ви на сваком кораку наилазите на оспоравање, на то да нешто са вама није у реду и да сте ви погрешни. Сваки пут када добијете ту поруку ви на њу морате да одговорите и да поново потвђујете или да одустајете од онога што јесте“, објашњава Јелена Видић.

БОЈ ЏОРџ, ЕНИ ЛЕНОКС И ЈА

Како каже Кристиан Ранђеловић, аутовање трансродних, па и транс* особа свих идентитета јесте процес који особа пролази са самим или самом собом кад сазнаје и освешћује ко је и како ће даље функционисати. Особа сама доноси одлуку да ли ће се прилагодити себи или нечему споља наметнутом. Да ли ће покушати да се прилагоди некој другој улози како би избегла одбацивање или ће превагнути потреба да се живи у складу са сопственим идентитетом. Тада је важна свака подстицајна порука ▷

Тема броја

ка који може доћи до трансродних особа. Поред активиста и активисткиња Гејтена и других ЛГБТ организација и независних државних тела попут Омбудсмана, који се такође све више баве питањем трансродности, врло значајна јесте и популарна култура. Иако често потцењена, она управо захваљујући свом утицају и свеприступности може дати и позитивне узорне који охрабрују транс или било коју другу затворену заједницу.

„Ја сам заиста веровао да сам једини на свету. Мислио сам да постоји Бој Џорџ и још неки људи у Лондону, Њујорку, Паризу, али они су тамо негде, а овде у Србији, у Југославији сам само ја. Чекај, где ти је била интелигенција, ипак су и тада продирале неке информације, књиџе, текстови? Али ја сам и даље имао тај снажан осећај: не, не, не, ја сам сам“, сећа се Милан Ђурић и даље објашњава: „Колико год интелектуални циници били ниподаштавајући, популарна култура је за мој развој била јако важна. Наравно и Бој Џорџ и неки други, али нарочито Ени Ленокс, зато што је она била потпуно андрогина. Ја сам себе мрзео и био сам јако суицидалан, па бих онда рекао: *види, ако Ени Ленокс, овако прелепа особа, може да буде андроина, што мени даје поруку и слободу да могу и ја*. И то су ти рол модели. Данас имате Лаверн Кокс, Андреју Пејџ, а деца, поготово она која живе у руралним, конзервативним срединама, могу да кажу: *еј, њо-*

штоји неко као ја, и то је океј. И ја једног дана исто могу да будем као Андреа или Лаверн или Дана Иншернешенел. Иначе, Лаверн Кокс је врло значајна позната личност, глумица је и активисткиња. Она са толико теоријског интелектуалног промишљања, али са изузетно емпатичним ставом говори о трансродности. Притом, она и дан-данас на улицама Америке трпи претње, нападе итд. Особа која је можда и у заштићенијој позицији са једне стране, а са друге стране, она је врло изложена нападима“, каже Милан.

„Рекао сам себи: ако Ени Ленокс, овако прелепа, може да буде андрогина, то мени даје поруку и слободу да могу и ја“

ЛИЧНОСТ СНАЖНИХ БОЈА

Једна од најзначајнијих и најпознатијих активисткиња транс* заједнице у Србији јесте Вјеран Миладиновић Мерлинка. Њена појава је била ексцентрична, у јавности се појављивала плаво-коса, упадљиво нашминкана и у изазовним хаљинама, (пре)наглашавајући оно што се сматра женственим. Бавила се проституцијом, а у току дана живела је као Вјеран и радила у Опсерваторији на Калемегдану.

„Мерлинка је имала и ту активистичку страну и радила нешто што је јако важно и што је тада било први пут. Својим активистичким наступима обележила је пут транс* особама генерално у Србији, учествујући на трибинама, и говором о себи самој и о својим другарицама“, каже Кристиан Ранђеловић.

Мерлинка је постала позната након главне улоге у филму Желимира Жилника *Дује од мрамора*, у којем је глумила себе. Тада је била гост и у ТВ емисијама, где је својим изјавама волела да провоцира трансфобичну јавност: „Мерлинка је била веома значајна, храбра особа, тако снажних боја. Њена личност је била изузетно упечатљива. Али мислим да је у то време ситуација била таква да су медији извештавали са једним ниподаштавајућим и сензационалистичким приступом. Увек је био тај моменат бизар-

ности, патологизујући, нешто фрик“, додаје Милан. Кристиан објашњава да, иако је Мерлинка допринела већој видљивости транс* особа у јавности, то није увек био позитиван публицитет: „Транс* особе су добиле у једном тренутку са Мерлинком, нажалост, линк са сексуалним радом и радницама, што је чињеница јер и данас постоји велики број трансродних и трансполних жена које се баве сексуалним радом. Врло вешто су се новинари бавили целом транс причом кроз сензацију. Тако би се цела прича деградирала, што је било врло ружно и надам се да смо се с временом изборили да то више не буде тако. С друге стране треба да освестимо и то да радимо на томе да је Мерлинка постојала, да она јесте била сексуална радница, што је јако важно, да се деси декриминализација сексуалног рада као таквог“, додаје Ранђеловић. Мерлинка је убијена пре 14 година, осумњичени за убиство су ослобођени, а случај до данас није решен.

„СВИ СЕ РАЂАМО ГОЛИ – СВЕ ОСТАЛО ЈЕ ДРАГ“, РУ ПОЛ

Када је на прошлогодишњем избору за Песму Евровизије победила Аустријанка Кончита Вурст, многи су тада по први пут видели драг краљицу (*drag queen*). Како се Предраг Аз-

Мерлинка је убијена пре 14 година, осумњичени за убиство су ослобођени, а случај до данас није решен.

дејковић у свом блогу подсетио речи једне од најпознатијих драг краљица Ру Пол (Ru Paul): „Ја не имитирам жене! Колико жена сте видели да носе штикле од 20 цм, перике од пола метра и хаљине тесне као кожа?“ Драг краљице својом нападном шминком, одевањем и наступима заправо на неки начин исмевају задате родне улоге, али и испитују сопствени родни идентитет, како сматра Милан, који је био прва српска драг краљица – Вива ла Дива: „Читав тај мој рад, ако смем да га назовем уметничким у смислу писања, наступања, певања и глумљења, био је вид једног истраживања. Ја сам наступао више из женске позиције. Напишем текст на основу којег наступам, где некада идем на шалтиве варијанте, али и тада кроз иронијску призму

испитујем наметнуте нормативе, шта је мушко шта је женско, и друге, у смислу шта нам друштво политички и социјално намеће.“

Он додаје да је организација Квир Београд поклањала велику пажњу родно ненормативним идентитетима, организујући фестивале на тему трансродности, али и сексуалног рада и антифашизма.

Сам термин *драг* је врло комплексан и реалитиван, а Милан каже да је питање шта, заправо, то значи: „Некада је драг то што се ја овако обучем и бивам препознат као мушкарац. Некада је можда аутентичније оно како изгледам и понашам се на сцени као Вива ла Дива, него како се ја у свакодневном животу облачим и понашам, јер у некој мери пристајем на компромисе.“

Тема броја

**24 ГОДИНЕ:
ОД АРКАДИЈЕ ДО ГЕЈТЕНА**

Прва организација за афирмацију геј и лезбејских права Аркадија основана је почетком 1991. године. Њеном оснивању претходили су састанци неколицине првих активиста и активисткиња у послатичарници хотела „Москва“, који је 70-их година био популарно место окупљања геј популације. Лепа Млађеновић, једна од оснивачица Аркадије и жена која се међу првима на овом простору јавно декларисала као лезбејка, у свом тексту „Прво је стигло једно писмо“ записала је о оснивању Аркадије: „Сећам се, писмо је стигло из Љубљане на моју кућу, октобра 1990. Послато је било на десетак адреса у Београду, за пар феминисткиња и пар гејова. Тада се отварао геј-лезбијски Роза клуб у Љубљани, и они су питали хоћемо ли и ми да отворимо један сличан у Београду. Звао ме је тада Дејан Небригић телефоном из Панчева, коме је такође стигло писмо, И рекао ми је *Ајде ми да се скујимо*. Дејан је телефонирао геј познаницима и тако је, у ствари, почело самоорганизовање: први сусрет био је у послатичарници хотела Москва.“

У оквиру Аркадије основана је и група за лезбејска права – Лабрис, која се касније осамосталила и постоји до данас. Након убиства Дејана Небригића 1999. го-

Oikotimes

**„Драг краљице
својом нападном
шминком, одевањем
и наступима заправо
на неки начин
исмевају задате
родне улоге, али и
испитују сопствени
родни идентитет“**

дине, Аркадија је престала са својим радом. Организација Гејтен ЛГБТ настала је годину дана касније, а свој назив добила је по свету Гетену, који је описан у

књизи *Лева рука шаме* Урсуле Легвин. Гетен је имагинарни свет андрогиних бића која немају пол/род и једино у циклусима када треба стварати нови живот неко ко је, рецимо, био мајка у једном циклусу може да буде отац у другом.

„Гејтен нема историју конфликта, ратова и установљен је на потпуно пацифистичким принципима. Ми смо сматрали да је то филозофски сјајна премиса за оснивање наше организације због тог превазилажења родне бинарности“, каже Милан и дода-

За разлику од трансродних особа, трансполне особе имају потребу за модификацијом тела, како се то често, али погрешно каже – „промена пола”. Трансвестити су особе које се облаче у одећу супротног пола и пренаглашавају одлике пола који желе да буду.

је да се он залагао да се оснује инклузивна организација која ће укључивати све сексуалне оријентације које нису хетеросексуалне и сви идентитети који нису родно бинарни.

Иако су питања сексуалне оријентације и родног идентитета различита питања, она се не могу посматрати одвојено. Без обзира на то како особа доживљава свој родни идентитет, она у жељеном роду може бити и хомосексуална, хетеросексуална и бисексуална. Управо због тога су питање рода и сексуалне оријентације веома повезани.

„Ја сам сматрао да треба укључити питање родног идентитета као једно од основних принципа на коме Гејтен организација почива, између осталог зато што вас на улици неко не напада вербално или физички због тога што они знају да сте ви геј или лезбејка, већ зато што ваше родно изражавање није у складу са стереотипним нормама како мушкарац или жена треба да изгледа. Нико не може да зна која је ваша сексуална оријентација, али сте изложени дискриминацији због тога што изгледате другачије”, каже Милан.

Протеклих 14 година траје процес превазилажења дискриминације, током којег је убијена најпознатија транс* активисткиња, али је урађен и први Модел закона о транс* особама. Да би се десиле промене, потребно је до-

прети до људи. Милан сматра да је емпатија најбољи лек за превазилажење предрасуда: „Када упознате особу, то је најбољи начин да се превазиђе социјална дистанца и предрасуде, када схватите да је то особа од крви и меса која има емоције и проблеме које имате и ви. Заиста је велика људска патња, али ја не верујем у патетичку. Важно је да патњу преточимо у нешто што може да води исцељењу друштва и исцелити људе који имају мржњу и људе којима је то потребно због траума.” ■

